

Bilde 1 (Masoud, Yousef. (2023, 26. oktober). New York Times.)

Å handle med språk

NORSKE MASSEMEDIER OM EN SPLITTENDE KRIG

UNNI NORDBØ BRAUT, 3STA VED STAVANGER KATEDRALSKOLE

Innhold

INNLEDNING	2
REDEGJØRELSE AV TEORI	3
DISKURS OG DISKURSANALYSE	3
SPRÅKTEORI OG PRAGMATIKK.....	5
SEMIOTIKKEN.....	6
NOEN RETORISKE BEGREPER	8
MEDIEKULTUR OG DIGITALE MEDIER.....	9
ANALYSE: STATSMINISTER STØRE OM NORGE, GAZA OG ISRAEL.....	9
INTERVJU SOM SJANGER	9
STØRES SPRÅKHANDLINGER.....	10
YAMA WOLASMAL INTERVJUER	12
STØRE: NORGES STATSMINISTER OG ANSIKTET TIL EN INTERNASJONAL AKTØR	13
STØRE HAR MAKT, MEN VIL OGSÅ BEHOLDE MAKTA.....	14
ANALYSE: #STOPPBOMBINGEN PÅ INSTAGRAM	14
INSTAGRAM, EN TEKSTKULTUR.....	15
EMNEKNAGGER: #STOPPBOMBINGEN OG #FRITTPALESTINA	16
DIREKTIVETS KRAV	16
SOSIALE MEDIER SOM AKSJONSMIDDEL FOR HVA?.....	20
AVSLUTNING	21
KILDER.....	24
BILDER.....	26

Innledning

Norge er et trygt og rikt land. Her kan vi si mye av det vi mener uten å møte sanksjoner. Vi har et stort handlingsrom og mulighet for gratis utdanning. Vi lever godt, vi har nok mat, trygdeordninger, velferd, og ikke minst fred. I dag er store deler av verden i uro. Krigen mellom Russland og Ukraina har pågått i snart to år. Konflikten mellom palestinere og Israel blusset i oktober plutselig opp og har skapt en katastrofal sivil krise. På hjemmebane er det mange som engasjerer seg. Flere tusen nordmenn tar på sin måte side i konfliktene, sprer informasjon, uttrykker støtte og sorg. Andre velger ikke å ta side offentlig eller er nøytrale til konfliktene. Noen griper pennen, andre mobilen eller megafonen. Dette skaper stor debatt både på et nasjonalt og et globalt plan. Konfliktene synes godt i mediebildet i Norge og mediekulturen vi er en del av gir oss mulighet til å engasjere oss i hendelser hundrevis av mil unna. Dette gjør vi gjerne med et driv fra politiske ståsteder, familiære relasjoner eller ønske om å hjelpe. Det publiseres omtaler, legges ut hjerteskjærende videoer, underskriftskampanjer på Instagram-story og identiske innlegg under emneknagger. Det kan se ut som vi alle har et brennende engasjement for konfliktene utenfor landegrensen, men kan vi også ha andre motivasjoner og hensikter? Kan det være nettopp mediens muligheter som tvinger oss til å ytre «vår» mening, en mening som kanskje ikke er egen, men hvor nettopp det poenget er av lite betydning?

Måten vi bruker språket vårt i møte med slike konflikter er avgjørende for hvordan vi så oppfatter og definerer både dem og oss selv. I denne oppgaven vil jeg diskutere hva som ligger til grunn for hvordan vi ytrer oss og hvordan vi bruker språk i møte med aktuelle internasjonale konflikter, mer spesifikt konflikten som nå pågår mellom Hamas og Israel på Gazastripen. I løpet av de siste månedene har det sosiale mediet Instagram florerert med innlegg publisert med emneknaggen #stoppbombingen. Samtidig har vår egen statsminister, Jonas Gahr Støre, med en litt annen tilnærming, uttalt seg om konflikten i et intervju for NRK. Jeg skal i lys av ulike teorier undersøke disse tekstene gjennom diskursanalyse. Hvilke verdier og normer ligger til grunn for hvordan vi definerer og ytrer oss om konflikten? I arbeidet med diskursanalyse skal blant annet anvende semiotikk og retorikk, tegnlæren til teoretikerne Ferdinand de Saussure, Charles Peirce og John Searle. Dette skal jeg fordi jeg med deres teori kan plukke tekstene fra hverandre i tegn, se på dem hver enkelt og til slutt avsløre en diskurs.

Redegjørelse av teori

Diskurs og diskursanalyse

For at diskursanalysen jeg skal gå i gang med skal gi mening, er det nødvendig å få en forståelse av begrepet diskurs. Ordet *diskurs* kommer opprinnelig fra latin og betyr «å løpe fram og tilbake». Ordbokene.no sin første definisjon er *samtale, drøfting*, også noe som løper fram og tilbake («diskurs», 2024). Dette gir oss en idé om hvor vi skal hen, men begrepet brukes i ulike sammenhenger. Førsteamanuensis ved OsloMet, Yngve Benestad Hågvar mener at diskursteorien baserer seg på prinsippet om at det finnes føringer som ligger til grunn for hvordan vi tenker og handler i ulike sammenhenger. De er ikke fastsatt eller naturgitte, men sosialt og kulturelt skapt. «I dagliglivet virker det som om vi tenker, taler og handler fullstendig fritt. Men det gjør vi ikke.» (Børresen et al., 2019, s. 274). Her griper Hågvar tak i noe som angår oss alle: diskursene vi oppholder oss i påvirker oss konstant, ubevisst, og på utallige måter, ikke bare i språket, men også i tanker og handlinger. Læreboka i kommunikasjon og kultur forklarer det hele som at diskurs er: kommunikasjonsmønstre, tekst i kontekst, sett med tilsynelatende og selvbekreftende selvfølgeligheter, og en re-presentasjon av virkeligheten. (Børresen et al., 2019, s. 274-278). Diskurs er mønstre for hvordan man språklig presenterer virkeligheter, bygget på det vi i ulike sammenhenger – eller alltid – tar for gitt.

Diskursanalyse er interessant for denne oppgaven fordi den belyser det i språket vårt som ofte er så vanskelig å få øye på. Vi har visse verdier, normer og oppfatninger som er så godt innarbeidet at de virker naturlige, og vi bruker språket sådan. Når jeg skal utføre en diskursanalyse, tar jeg en eklektisk metode i bruk. Det innebærer at jeg bruker verktøy, tilnæringsmåter og elementer fra ulike fagområder jeg mener er relevante for å finne diskursen. Derfor vil jeg i de følgende underkapitlene gjøre greie for deler av språkteoriens, semiotikkens og retorikkens teorier. Disse teoriene er brede og omfangsrrike, og jeg vil derfor hovedsakelig diskutere det som er relevant for min analyse. I diskursanalysen ser jeg både på teksten for seg selv, i sin tekstuelle og kulturelle kontekst. Teksten alene bruker ulike virkemidler for å uttrykke sin virkelighetsforståelse. «Enhver framstilling av virkeligheten er skapt i et perspektiv» (Børresen et al., 2019, s. 286). Jan Svennevig, professor i språklig kommunikasjon, har presentert en modell for hvordan vi kan utføre en diskursanalyse.

Undersøkelsen av kategorisering og navngivning er å utforske hvordan vi definerer ulike ting og hvordan vi skiller dem fra hverandre. Inndelingen vår av verden er ikke bare skapt ut fra objektets egenskaper, men gjenspeiler gjerne menneskelige interesser. Dette inkluderer ikke bare fysiske ting, men også mer abstrakte fenomen og begreper. Kategorisering er også en del av det grunnleggende språket vårt, som tilbyr et verdensbilde man ikke kan unngå uten å gå vekk fra selve språket. Dette blir en viktig problemstilling fordi språket er noe av grunnlaget vårt for hvordan vi forstår verden. Slik blir språket en uskyldig beholder for iboende ideologi, ubevisste «alminnelige verdensbilder» formet av mønstrene i våre egne omtaler.

Valg av ordbruk tilbyr verdiladning, og kan avsløre hvilket perspektiv vi har overfor det vi omtaler. Eksempler kan være gladmat, prisfest, krigsprofitør og klimakrise. Verdiladningen kommer gjerne frem i sammensetningen med nøytrale ord.

Eufemismer og dysfemismer blir ifølge Svennevig enten brukt om det vi helst ikke vil snakke om eller om de vi tvert imot vil synliggjøre. Når vi skal omtale temaer som oppfattes tabu i vår kultur, bruker vi gjerne eufemismer. Disse emnene kan for eksempel være seksualitet, sykdom, død og krig. (Børresen et al., 2019, s. 288). Ved å bruke mer «innpakkende», mildnende og omtrentlige omskrivninger kan vi for eksempel si «Hun sovnet inn» fremfor «Hun døde». Dysfemismer er det motsatte, omskrivninger med nedsettende betydning. De brukes for eksempel når vi vil være tydelige og tilegne det vi omtaler med negative egenskaper.

Svennevig skriver også om det han kaller prosesser og deltakelse. Her handler det om hvordan vi uttrykker hvem som er agens (den handlende) og hvordan vi framstiller handlingen. Når vi framstiller noe som tilstand, hendelse eller handling, avslører vi samtidig et perspektiv. For eksempel er det forskjell på å si: «Katten var borte», «Katten forsvant ut døra» og «Ola slapp katten ut døra». I alle tilfeller er katten borte, men prosessen framstilles her på ulike måter. Ved siste eksempel er det en deltaker med i prosessen, en agens. Vi kan presentere deltakeren på ulike måter, der agens er en som utfører handlingen, mens pasient er en som blir utsatt for handlingen, som i «Katten ble sluppet ut døra». (Børresen et al., 2019, s. 239). Måten vi framstiller prosesser og deltakelse i språket viser også vår forestilling av saken.

Perspektiv og utsnitt handler om det ståstedet teksten har i forhold til det den omtaler. Det er derfor interessant å undersøke hva av helheten som inkluderes og hva som utelates.

Språkteori og pragmatikk

Hva er språk, og hvordan forstår både du og jeg betydningen av hva jeg skriver nå?

Språkrådet.no definerer språk først og fremst som «de menneskelige kommunikasjonssystemene talemål og skriftmål», altså verbal kommunikasjon som brukes mellom mennesker (Språkrådet, 2016). For å kommunisere skriftlig har vi utviklet et tegnsystem. Semiotikken, som jeg senere vil skrive om, tar for seg dette systemets natur, og hvordan vi skaper mening ut av den. Men hvordan bestemmes språkets mening, og kan språket bestemme over oss? Forfatter Eli Glomnes skriver i boka *Alt jeg kan si at* «Strukturene, både i språket og i livsformene, er vilkårlige og samtidig tvingende. De styrer hva vi kan si, og hvordan vi kan si det». (Glomnes, 2005, s. 46).

Vi kan se på vår forståelse av verden utfra språklige betingelser, men vi kan også undersøke vår forståelse av språket selv. Ifølge Glomnes krever språkforståelsen en «kommunikativ kompetanse» i å kunne skille hva som kan sies til hvem, hvor og når. Det dreier seg også om hvordan vi tilpasser språkbruken til ulike sammenhenger. Denne språkforståelsen kommer nettopp av hvordan vi bruker språket selv. Det mente den østerrikske filosofen Ludwig Wittgenstein (1889-1951). I stedet for å bruke vitenskapelig logikk, fant han det interessante i forholdet mellom språk og virkelighet, et forhold etablert av mennesket. (Glomnes, 2005, s. 60). Å skape mening i språk avhenger av å ha en felles forståelse av hvordan språket anvendes. Det er ett av Wittgensteins viktigste poenger.

Hvis språkets mening er bestemt ut fra *vår bruk* av den, er den selvsagt ikke stasjonær. Dette språkspillet, som Wittgenstein kaller det, fungerer kun hvis spillerne har en viss enighet om og beherskelse av spillereglene. For å kunne gi mening og kommunisere i vårt språkfelleskap er vi nødt til å følge de samme spillereglene. (Børresen et al, 2019, s.222). Disse reglene samsvarer med kulturens bestemmelser. Definisjoner av kulturbegrepet er ikke alltid entydige, men vi kan si at kultur er verdier, normer, tekster, tanker, kunnskap og tro –alt skapt av mennesker. Kulturkonteksten er derfor, ifølge NDLA, de «abstrakte og generelle kodene» som man i kulturen er enig om at gjelder. (Baker, NDLA). At kulturens enkeltdeler er i stadig forandring, er grunnen til at språkets mening er flyktig. Videre spiller både kontekst og

situasjon en viktig rolle i meningsdannelsen, hvor kulturkonteksten blir rammeverket rundt det vi har rom for å uttrykke.

Språkfilosofen John L. Austin (1911-1960) introduserte oss for et annet viktig språkteoretisk poeng, nemlig at språk er handling. Austin bygget videre på Wittgensteins funn, og mente at språk ikke bare omtalte verden, men kunne arte seg som handling i seg selv (Børresen et al, 2019, s. 222). Han kategoriserte det i tre språkhandlingstyper: lokusjonære, illokusjonære og perlokusjonære handlinger. Den lokusjonære handlingen er at selve ytringen skjer, som begås i for eksempel å si: «Det snør ute». Den illokusjonære handlingen er hva man gjør i ytringen, som å love, takke eller advare. Et eksempel er ytringen «Jeg døper deg Pål». Den perlokusjonære handlingen er den hensikten og effekten ytringen har på mottakeren. Dette kan for eksempel være å imponere, overbevise, røre eller trøste, hvor effekten forsvinner hvis hensikten uttrykkes. Umiddelbart eller uten kontekst er perlokusjonære handlinger ofte ubestemmelige og kompliserte, men begripelig i gitt situasjon. Glomnes beskriver disse språkhandlingstypene som ulike nivå av handling i ytringen. Teorien utviklet av Wittgenstein og Austin klassifiseres innenfor pragmatikken, altså læren om språk i bruk og språk som handling (Hagen, NDLA).

En som videreutviklet Austins teori om språkhandling, nærmere bestemt de illokusjonære handlingene, er John Rogers Searle (f. 1932). Searle kategoriserte illokusjonstypene i konstativer, direktiver, kommisiver, eksprissiver, og kvalifiseringer. Konstativene er ytringer som brukes til å informere, men trenger ikke alltid være sanne. Oppfatningen om ytringens sannferdighet er ofte avhengig av avsenderens troverdighet. Direktiver er ytringer som har som hensikt å styre mottakerens handlinger. Kommisiver er som lovnader, og med disse ytringene forplikter vi oss til en handling, for eksempel «Jeg lover å vaske badet i dag». Eksprissiver uttrykker subjektive følelser, og kvalifiseringer er ytringer som endrer virkeligheten for mottakeren. (Børresen et al., 2019). Både Wittgenstein, Austin og Searle var opptatt av meningen i og bruken av språket. Meningen er ustabil, fordi den er bestemt av oss, vår kultur og kontekst.

Semiotikken

Semiotikk er studiet om tegnsystemet og læren om meningsdannelselse. Tegn er den minste meningsbærende enheten i en ytring. (Børresen et al, 2019, s. 159). Eksempelvis er både

emoji og ordet «hånd» ulike tegn, men bokstaven h er ikke det. Semiotikk handler om hvordan vi tilskriver mening i tegn og hvordan vi bruker dem til å kommunisere.

Ferdinand de Saussure (1857-1913) var opptatt av tegnteori og da spesielt språkssystemet ytringer plasseres i. Språkssystemet er grunnen til at vi klarer å kommunisere. Saussure mente at et tegn er tosidig; det består både av en lydforestilling og et begrep, hvor sistnevnte er forestillingen av referansen. Disse to delene er forent av en psykologisk kobling i oss. Tegnet er altså en kognitiv enhet, det er hverken lyd fra bokstaver eller selve saken det refererer til. Videre kom Saussure fram til at koblingen mellom tegn og innhold er arbitrær, altså vilkårlig. Tegnets uttrykk og forestilling har ingen bestemt relasjon, men er et produkt av sosiale konvensjoner. Konvensjoner og normer defineres av ordbokene.no med «skikk og bruk, anerkjente regler og mønstre». («konvensjon», 2024). Etersom våre verdier, normer og tradisjoner ikke er risset i stein, er heller ikke denne relasjonen det. Den er snarere flytende, men som en væske seig som kvae.

Saussure satte også definisjonen og verdien av tegn i system. Han mente dette systemet var statisk og ahistorisk, selv om det var vilkårlig, og derfor en modell som holdt seg stabil (Glomnes, 2005, s. 44). Han mente at tegnet er negativt definert, altså ut fra det de andre tegnene ikke omfatter. Som oftest defineres tegn ved å skilles fra andre tegns lyder, uttrykk og betydning, mer enn gjennom tegnets relasjon til referansen.

At semiosis er selve tolkningen og prosessen som gjør at det lages mening av tegn, ble understreket av den amerikanske filosofen Charles Sanders Peirce (1839-1914). Han mente at denne meningsdannelsen var helt avhengig av oss, og vektlegger altså forholdet mellom tegn, referanse og tolkning. Han lagde tre tegnkategorier som skulle beskrive relasjonen mellom tegn og referanse, nemlig ikon, symbol og indeks. Det ikoniske tegnet har en likhet med det den representerer, som gjør at vi kan gjenkjenne referansen til tegnet ut fra likheten. De symbolske tegnene har vi lært hva representerer på grunn av kulturelle konvensjoner. Disse tegnene ville ellers være vilkårlige, men gir mening ut fra vår bruk og innlærte assosiasjoner og betydninger vi har knyttet til tegnet. Meningen er bestemt av kulturens terreng, altså våre normer, verdier og tradisjoner og store deler av verbalspråket vårt er av denne typen tegn (Børresen et al, 2019, s. 220). Indeksiale tegn peker på det representerte via en logisk sammenheng, ofte i form av årsak og virkning eller del for helhet. Et eksempel er at tegnet fungerer som spor for at vi kan, på grunn av kjente forbindelser, trekke en slutning mellom

tegnet og dets betydning. Med fokus på tolkningsprosessen og tegnets nærhet til det betegnede, skilte altså Peirce mellom de tre tegntypene ikon, symbol og indeks.

Noen retoriske begreper

Retorikk er kunsten å bruke språket på en måte som frambringer handling, forandrer verden eller endrer andres måter å tenke og handle på. Retorikk tas i bruk når man ønsker å føre tilhørerne fra det de allerede mener og tror på til det du vil at de skal mene og tro på. I retorikken er *doxa* den felles virkelighetsforståelsen mottakeren har om verden, det som er allment akseptert, allment kjent og i tråd med sunn fornuft. Vi kan skille mellom universelt, kulturelt og individuelt *doxa*. Det universelle er den forståelseshorisonten som kommer av å være menneske, som vi alle deler. Det kulturelle er de felles oppfatningene og meningene vi har om verden fordi vi er tilknyttet kulturelle fellesskap. Det individuelle *doxa* kommer fra egne unike erfaringer og kan oppfattes som vrangforestillinger om det ikke samsvarer med det kulturelle *doxa*.

Topos er et retorisk virkemiddel som spiller på *doxa*. I min analyse vil jeg bruke *topoi* om de «stedene» avsenderen går hvor man vet at man hos mottakeren finner kulturell enighet om synspunkter og argumenter, også kalt spesielt *topos*. Denne kulturelle enigheten kan man derfor basere overbevisningen sin på (Børresen et al, 2019, s. 142).

Logosappellen overbeviser med resonnementer som virker sanne og sannsynlige. (Bakken, 2020, s. 44). Argumentasjonen kan forekomme i en åpen struktur, kalt syllogisme. Den består av to premisser som underbygger en konklusjon. Det første premisset gir et generelt prinsipp og det andre presenterer et fenomen som faller under dette prinsippets regel. Dermed kan en på grunnlag av disse to premissene komme til en konklusjon. Et eksempel er: Alle mennesker er dødelige. Alle nordmenn er mennesker. Ergo: Alle nordmenn er dødelige. (Alnes, 2023, SNL). Argumentasjon som bygger på det som er underforstått, kalles enthymem. Det går ut på samme logikk som syllogismen, men her blir ett av de tre utsagnene utelatt fordi det anses som allmenn oppfatning. For at mottaker skal kunne akseptere konklusjonen, må det underforståtte premisset stemme med *doxa*, uten nødvendigvis å være absolutt logisk gyldig.

Mediekultur og digitale medier

Ordbokene.no definerer et medium som «et middel noe blir spredt igjennom». Mennesker har i lange tider benyttet medier for å spre forestillingene sine om verden (Tørdal, 2022). I dag har hellerissinger blitt til digitale massemedier, og mediene har blitt vår viktigste kilde til informasjon og underholdning, og her skjer store deler av vår kommunikasjon og samhandling (Tørdal, 2022). Mediene blir både styrt av vår kultur og preger vår kultur, og dermed også vår forståelse av oss selv og andre. Medialiseringen av samfunnet har gjort at den offentlige politiske debatten har flyttet seg fra Stortinget, til TV-en og sosiale medier. Medier har makt til å bidra i forme verdensbildet og virker kulturbevarende fordi det kanaliserer den offentlige samtalen (Børresen et al, 2019, s. 47). Medier formaterer framstillinger: De kan bestemme hvilke saker som blåses opp, hvilke perspektiv sakene vinkles ut fra, og ikke minst hvem og hva historiene dreier seg om.

Analyse: Statsminister Støre om Norge, Gaza og Israel

Den 9. november 2023, omtrent en måned inn i den nye situasjonen på Gaza og Israel, blir statsminister Jonas Gahr Støre intervjuet av NRKs Midtøsten-korrespondent Yama Wolasmal. Intervjuet blir sendt på utenriksprogrammet Urix på NRK og spørsmålene dreier seg blant annet om hva Støre og regjeringen tenker og mener om konflikten på Gaza og Israel, Norges posisjon i den, samt hvorledes de omtaler, definerer og arbeider med konflikten.

Intervju som sjanger

Et intervju er et journalistisk arbeidsredskap. Det brukes for å innhente og presentere informasjon om en person, en sak, eller i dette tilfelle fra en meningsbærer. Politikere er meningsbærere fordi de har klare meninger om saker ut fra kunnskap eller erfaring. De kan komme med synspunkter og forslag til løsninger om en gitt sak. (Tørdal, 2018). Konkrete sjangerkrav er at intervjuer stiller spørsmål, intervjuobjekt gir svar, og gjerne at dette innebærer en fysisk tilstedeværelse. For at informasjonen skal bli korrekt, er det avgjørende at intervjuobjektet snakker ærlig og gir svar på spørsmålet. En annen sjangernorm er at den interessante og etterlyste informasjonen kommer fra intervjuobjektet selv.

Støres språkhandlinger

Språk er både handling og makt. I intervjuet svarer Støre hovedsakelig med konstativer; «Vi har tapte menneskeliv», «Det er fryktelig», «Det er en terrororganisasjon», «Vi fordømmer brudd på folkeretten». Konstativene blir brukt i forbindelse med lidelsene i krigen. Som en del av vårt universelle doxa, er det gitt at krig som regel fører til lidelser og at de er fryktelige. Flere av konstativene til Støre informerer og forteller om situasjonen. Retorisk sett kan vi si at han bruker dette som argumentasjon for påstandene han ytrer. På den måten gis det også en perlokusjonær effekt i å fremstå opplyst for tilhøreren, noe som opprettholder troverdigheten hans i kraft av posisjonen han allerede har. Andre konstativer informerer oss om hvordan Støre og regjeringen forholder seg til situasjonen, men disse er ikke mer enn gjentakelser av tidligere bestemte uttalelser som er å finne på regjeringen.no. Så selv om Støre har makt til å endre forhold med for eksempel kvalifikasjoner og kommisiver, ytrer han seg i forpliktelse til regjeringen, og følgelig blir ikke disse svarene mer enn oppklaringer av regjeringens allerede gitte uttalelser. Som del av vårt doxa gir Støres autoritet en troverdighet slik at vi tror på det han hevder. For å opprettholde denne kontrakten, påføres Støre et ansvar om å faktisk være troverdig, som kan grunngi den forsiktige språkbruken. For å opprettholde sitt image som kunnskapsrik om situasjonen, bruker Støre informerende og fortellende konstativer.

Støre bruker altså lite språkhandlinger som aktivt skaper en ny situasjon for mottakeren, (og kanskje ville kvalifiseringer brutt med intervjuets sjangernormer?), men blant konstativene finner vi språkhandlinger med smått kommisive trekk. «For at ytringene «Vi søker dithen», «Vi er opptatt av», «Jeg trekker mot», «Vi stiller alvorlig spørsmål ved», skal være sanne, forpliktes både han og «Vi», altså regjeringen, til å gjøre nettopp det. Hvorfor ytrer han seg slik? Hvorfor sier ikke Støre «Vi opererer ikke med doble standarder» framfor å si «Vi er opptatt av å søke dithen at vi ikke opererer med doble standarder»? Forskjellen her er at sistnevnte ikke er på langt nær så forpliktende som førstnevnte. En slik konstativ er altså samtidig i stor grad kommisiv, ettersom regjeringen må passe på å overholde denne konstateringen for å beholde troverdighet og tillit hos tilhørerne. For å trekke ytringen lengst vekk fra forpliktelsen, men samtidig beholde samme «budskap» (her: ikke operere med doble standarder), tar Støre de vage formuleringene i bruk. Ytringen sikter snarere til å overholde velvilje hos tilhøreren enn å utføre ytringens eufemiske handling. Er den perlokusjonære effekten kanskje det Støre ønsker å oppnå, ved samtidig å dempe det illokusjonære handlingsnivået? I intervjuet bruker Støre et språk med lite forpliktende kommisiver og

konstativer, ettersom det å «stille alvorlig spørsmål ved» for en politiker, er noe annet en å «mene».

Statsministeren omtaler store deler av konflikten som tilstand- eller hendelsesbeskrivelser uten agens. Støre svarer ved første spørsmål at «jeg bruker som inngang at halvparten av alle lidelsene vi ser nå, er barn». Støre pleier altså å starte samtalen om denne situasjonen med å nevne barnelidelsene på Gazastripen, en dysfemisk framstilling. Dette er først og fremst et retorisk grep som plasserer tilhøreren i en spesiell side av krigs-toposet der det finnes en selvklar forståelse og konnotasjon knyttet til barnelidelser – det er hjerteskjærende, fryktelig og uakseptabelt. Men hvem er det som påfører disse lidelsene? Her er det ingen agens presentert, ingen skyld fordelt. «Det som skjer nå på Gaza» og «Det som skjedde 7. oktober» er andre slike framstillinger av prosesser uten deltakere. For å peke på de prosessene *med* en tydelig angitt deltaker, er det oftest regjeringen, eller dette «vi»-et, som har agens. «Vi fordømmer brudd på folkeretten» og «Vi mener dette er et brudd på krigens folkerett,» sier Støre om «den kraftige bombingene av Gaza». Dette er en ytring hvor «vi mener» er handlingen, men det er samtidig en framstilling av en tilstand: brudd på krigens folkerett. Selv om det her er åpenbart at Israel er aktøren i bombingene av Gaza, pålegger ikke Støres språklige konstruksjoner denne skylden (NRK, 2023). Med undervekt av handlingsbeskrivelser, «sparer» Støre deltakerne i prosessene som blir presentert, noe som utelater den handlende parten og fratår tilhøreren muligheten til å skylde på noen. Likevel har Støre et bredere publikum enn «det norske folk». For, som jeg senere vil poengtere, er Norge også en internasjonal og forhandlende aktør, og den politiske faren ved å tre ut av denne rollen er stor for Støre og regjeringen. Igjen kommer vi tilbake til de perlokusjonære effektene. Støre sørger for å gi mottaker den oppfatning at regjeringen er handlende, uten å språklig forplikte seg. Å trøste, tilfredsstille vårt kulturelle doxa, med dysfemismer om lidelsene på Gaza er en annen slik effekt. Samtidig blir disse dysfemismene skapt i tilstander, ikke som handling med agens. Derfor holder Støre seg på samme tid trygg hos norske og internasjonale mottakere.

Krig er i vår kultur et tabubelagt emne. Det er både sårt og ofte politisk polariserende. Spesielt gjelder dette krigen som pågår mellom Hamas og Israel i dag (24.02.2024). Støre balanser mellom nøytrale og eufemiske formuleringer, opptatt av å opprettholde respekt, men også

ivareta tilhøreren. Eufemismene er akseptert å bruke nettopp på grunn vår kulturelle tabu-oppfatning om krig. Et eksempel på Støres eufemismer er å si «Det som skjedde» om Hamas' angrep på sivile isrealere. Støres bruk av dysfemismer opptrer først i omtalen

Bilde 2

av lidelsene. På et vis blir det på denne måten enklere å omtale ødeleggelsene som følge av krigen, uten å inkludere agens, men uttrykke det hele som en tilstand. Ingen får skyld for det som skjer, men lidelsene kan likevel framstilles «fryktelige» og voldsomme i samsvar med det universelle doxa.

Intervjuet er preget av at begge parter er innforstått med hva emnet, konflikten og situasjonen, dreier seg om. Derfor er Støres påstander underbygget med en lukket argumentasjon.

Situasjonskonteksten som del av det kulturelle doxa gir mulighet til å omtale situasjonen basert på underforståtte oppfatninger som at Hamas angrep sivile israelere, Israel forsvarer seg med angrep på Gazastripen og dette fører til store tap på Gaza. Ved å ytre seg under slike omstendigheter, blir det lettere for Støre å for eksempel ta i bruk negative verdiladninger og dysfemismene jeg tidligere diskuterte. Hadde han brukt syllogismer som argumentasjonsstruktur, hadde språket vært mer handlende, og de logiske slutningene måtte ha inkludert deltakere og prosesser. Med entymemer omtaler Støre lidelsene og krigføringen på ulike vis uten at ytringene nødvendigvis beskylder eller kritiserer noen, selv om vi alle vet hva og hvem han snakker om.

Yama Wolasmal intervjuer

Siden 2020 har utenrikskorrespondent Yama Wolasmal bidratt med mediedekning av Midtøsten for NRK. I intervjuet gir Wolasmal faktabaserte, gjenfortellende innganger til spørsmålene med klare og nøytrale ytringer. Han bringer sin diskurs i intervjuet, som ved

ulike punkt kræsjer med Støres. Et eksempel er spørsmålet om vesten opererer med doble standarder (spesielt med tanke på behandlingen av ukrainere kontra palestinere), hvor Støre ytrer forståelse og utvidelse av perspektivet, og sier ytringen jeg har diskutert: «Vi er opptatt av å søke dithen at vi ikke opererer med doble standarder», før Wolasmal avbryter ham med «Så du avviser det». Som journalist er Wolasmal opptatt av å være objektiv og informerende, (Orgeret, 2020) og få fram sannheten, i den grad den finnes. Denne ytringen er et oppsummerende og forenkende konstativ som uttrykker en diskurs hvor nettopp journalismens prinsipper står sterkt.

Støre: Norges statsminister og ansiktet til en internasjonal aktør

Statsministeren er regjeringens ansikt utad, og skal forsvare regjeringens samlede politikk (Zakariassen et al, 2020). Støre er både regjeringens representant, og Arbeiderpartiets (heretter Ap) leder, og har dermed et gitt ideologisk standpunkt. På Aps nettsider står det: «Fred og sikkerhet sikres best gjennom et forutsigbart internasjonalt samarbeid basert på folkeretten, ikke ved at den sterkestes rett får råde.» Den kulturelle bakgrunnen til Støre som statsminister innebærer altså blant annet en freds- og sikkerhetsbevarende politikk, med ønske om tillit i internasjonale relasjoner. Norge har en historie som en forhandlende, nøytral aktør, og Støres utsagn må derfor ikke bare ta hensyn til det norske folk, men også de stridende partenes ambassader som publikum. (Neumann, 2023). Støre har en autoritet i Norge, både som statsminister, men også som tidligere utenriksminister. Det er innforstått at Støre både følger med på, og har kunnskap om de globale og nasjonale hendelsene, og at regjeringen gjør seg opp tanker, meninger, og eventuelt handler på det. Politikerne er avhengige av å ha tillit i folket og Støre sier selv i intervjuet at han er opptatt av å «snakke sant og tydelig». Det er kanskje noe av grunnen til den lite utstrakte bruken av konstativer utenom regjeringens uttalelser, fordi definisjoner kan ha «juridiske forstander», som han selv sier. Språkbruken er, som Wittgenstein sier, eksempelvis lik hvordan andre politikere bruker den, noe som skaper en tekstkultur hvor en skal være nøytral og vanligvis lite personlig. For å ivareta tillit og støtte hos folket er også statsministeren avhengig av å ta hensyn til det norske folk og våre behov, også i kommunikasjonen. Dette gjør han ved for eksempel å vedkjenne at «Jeg kan forstå at det spørsmålet reises». Støre ønsker ikke å være en opprivende og splittende politiker med for mange kvalifiseringer eller eksprissiver, men bruke et språk som er tillatt i tekstkulturen, og ikke minst resonnerer med mottakers forventninger til han som politiker og statsminister.

Støre har makt, men vil også beholde makta

Språket vi bruker til å kommunisere refererer til virkeligheten, men skaper bare en forestilling av den. Språk har dermed makt til å endre denne forestillingen av verden. Svennevig mente at de språklige valgene som tas er motivert av en persons underliggende verdier og oppfatninger. Støre som statsminister er både en del av politikerdiskursen og arbeiderpartidiskursen. Han er opptatt av å være diplomatisk, samarbeide og bevare fred. For å gjøre dette unngår Støre å benevne stormaktene som kan kritiseres for å ha påført lidelser på Gaza. Ikke minst ønsker han det norske folks tillit. I møte med en krig som dette, bruker Støre språkhandlinger som først og fremst bekrefter hans og regjeringens handlinger: de fordømmer, de mener, de «gjør alt det vi kan». Men utenfor regjeringens allerede avgjorte handlinger, bruker Støre et språk som vitner om å unngå forpliktelse hos mottakeren. Statsministeren ønsker også å ivareta og ta hensyn til mottakeren. Derfor spiller han på mottakerens universelle doxa ved å ta i bruk entymem og videre uttrykke medlidenhet med lidelsene i dysfemiske omtaler. Verdiene i Støres diskurs er preget av diplomati, men også av ønsket om å opprettholde sin egen rolle som statsminister og som en internasjonal aktør.

Analyse: #Stoppbombingen på Instagram

Hva gjør at kjente norske profiler som artisten Aurora, politikeren og forfatteren Mímir Kristjánsson og influenceren Amalie Olsen alle poserer alvorlig foran «instagramlinsa» med et ark eller en notatbok i hendene og den håndskrevne teksten: «Stopp bombingene – Fritt Palestina»? Og hvorfor har over tusen andre norske instagramprofiler hengt seg på denne emneknaggen #frittPalestina, med identiske innlegg? Hamas angrep sivile israelere den 7. oktober 2023. Etter det har Israel ført et heftig motangrep på Gazastripen. Helsedepartementet på Gaza rapporterte per 4. februar at 27 365 palestinere på Gaza er blitt drept siden krigshandlingene startet igjen. 70% av disse er kvinner og barn. (Danbolt, 2024). Hvilke verdier, normer og konvensjoner er det som ligger til grunn for hvordan man viser støtte på sosiale medier? Hvilket språk bruker vi på sosiale medier i møte med internasjonal krig?

Instagram, en tekstkultur

Å være del av en tekstkultur innebærer å ha en felles oppfatning av hvordan tekster skal være. Da er man enig om hva teksten har av funksjon og verdi. Læreboka i kommunikasjon og kultur definerer begrepet tekstkultur med «et fellesskap av tekstskapere, tekster og tekstlesere.» (Børresen et al, 2019, s. 166). Blant digitale medier er det etablert flere nye tekstkulturer. Ett av dem er tekstkulturen knyttet til sosiale medier. Her er det de felles idéene om hva som er viktig og verdifullt, som binder tekstkulturen sammen. Engasjement og oppmerksomhet fra lesere, autentisitet og aktualitet verdsettes. Dette er fordi tekstene er preget av å være personlige og ekspressive, og fordi de relevante tekstene som produseres i sosiale medier er fra dagens hendelser. Disse abstrakte normene er selvfølgelig forståelser av hvordan verden, du og jeg skal være på sosiale medier. Tekstkulturen krever også deltakelse, spredning, og hastighet, og kommunikasjonen går ofte toveis, for eksempel fra publiseringer til kommentarer.

Endringer i kulturen fører til endringer i tekstkulturen. Affordanser er de egenskapene og betingelsene ved et medium som påvirker samhandlingen vår med det. Disse innebærer både sosiokulturelle og materielle betingelser, der førstnevnte handler om de verdiene og holdningene som står sterkt i kulturen (Børresen et al, 2019, s. 171). De materielle er for eksempel teknologiske muligheter – og begrensninger. I digitale medier er en viktig affordanse at vi kan kommunisere med andre uavhengig av geografisk plassering. Sjangerne i sosiale medier er i stadig endring nettopp fordi affordansene er det. En effekt av Instagrams affordanser som gjør det mulig å publisere et innlegg på under et minutt for deretter å scrolle forbi et uendelig antall andre innlegg, tilfører en slags letthet over innholdet. På grunn av tekstkulturens hastighet og kvantitet mister kanskje den store mengden innhold som produseres og konsumeres noe av dens verdi.

Innholdsmessig er dette en tekstkultur med sjangre som gjerne formidler bidrag til opplevelser, tankevirksomhet og pågående offentlige diskusjoner. Felles for de hyppigst brukte sosiale mediene er at man deltar i en halvoffentlig sfære hvor man kan ha private samtaler i kommentarfelt på egne innlegg, men med muligheten til å bli «overhørt» av en tilfeldig bruker på andre siden av kloden. Jeg har valgt å analysere tekster fra Instagram fordi bruken av digitale medier i dag er så utbredt at vi kan studere mediens tekster for å forstå mer av verden, eller om en spesiell problemstilling. (Gripsrud, 2015).

Som en app og et sosialt medium, lansert 6. oktober 2010, hadde Instagram ti år senere over en milliard aktive brukere (Abrahamsen et al, 2023). Instagram tilbyr ulike sjangre som brukerne har felles oppfatninger av og forventninger til. Eksempler er deling av både bilder og videoer med undertekst som enten legges ut som et innlegg eller kun for 24 timer på story.

Emneknagger: #stoppbombingen og #frittpalestina

Emneknagger på Instagram og andre sosiale medier som Facebook og X (tidligere Twitter), brukes til å merke et innlegg. Ifølge ordbokene.no er *emneknagg* definert som:

«ord eller vending med tegnet # som innledning, brukt til å gruppere meldinger i sosiale medier» («emneknagg», 2024). En slik merking blir et kontekstualiserende symbol for innlegget. Vi får visse forventninger knyttet til innlegget, som kan gjenspeile seg på emneknaggen, og de kan både være av abstrakte og konkrete sjangernormer. Slik har ikke bare innleggene en felles emneknagg, men også felles tilknyttede forventninger. På det Instagram har det blitt delt 4709 innlegg merket med emneknaggen #stoppbombingen og 7740 merket med #frittpalestina. Emneknaggen #freepalestine, som naturlig nok når internasjonalt, har 8 601 913. (17.2.2024). Emneknagger har på et digitalt vis skapt store aktivistiske bevegelser og opprop. Et eksempel er blacklivesmatter-bevegelsen. Nettsiden blacklivesmatter.com omtaler starten på bevegelsen med drapet på og frifinnelsen av politimannen som drepte den afroamerikanske tenårings Trayvon Martin i 2013. Bevegelsen vokste betydelig i 2020 da amerikaneren George Floyd døde som følge av politivold. I dag har emneknaggen nesten 26 millioner innlegg.

Direktivets krav

Bilde 3, 4, 5, 6 og 7

Atskillige av innleggene under emneknaggen *#stoppbombingen* har store fellestrekk, spesielt den delen av innlegget som er fotografiet. Nedenfor til høyre er noen eksempler på disse innleggene.

På fotografiet ser vi en persons alvorlige ansikt i hverdagslige omgivelser innendørs. Øynene ser inn i kameraet og personen holder et ark eller en plakat med en skriftlig ytring. Generelt er det noe usminket og oppriktig over ansiktene, som uten unntak tilhører profilens identitet. De ansiktene og dens miljø gir en retorisk kraft i å være gjenkjennelige, å stå oss nært. Disse alvorlige ansiktene er ikoniske tegn, gjenkjennelige av fotografiets natur. Samtidig er de også symbolske fordi vi, i vår kultur, vet nøyaktig hva et såkalt «alvorlig» ansikt representerer. Vi knytter det opp mot oppfatninger og assosiasjoner; det er strengt, dystert, oppriktig og høytidelig. Ansiktsuttrykkene er også indeksikalske tegn fordi de er konsekvens og reaksjon på en årsak, nemlig krigen, eller «bombingen av Gaza».

De skriftlige tegnene i innleggene finner vi i underteksten, i kommentarene, og i selve fotografiet. Skrevet på hvitt papir leser vi ytringen «Stopp bombingen av Gaza» eller bare «Stopp bombingen» med «av Gaza» som del av doxa, etablert ved emneknaggen. Det er en ytring skrevet i imperativ og det Searle ville kalt et direktiv. Med hensikt til å styre mottakers handlinger, er det dermed relevant å spørre seg hvem mottakeren skal være. Ytringen er en prosess som etter Svennevigs teori presenterer en hendelse. Det ytres altså ingen agens eller utfører av «bombingen», og dermed er det ingen skyld som fordeles. Med «av Gaza» rettes snarere fokuset mot pasienten, altså offeret av «bombingen». Ordet «bombing» kan være et dysfemisk synonym for «krigshandlinger» og «angrep». Ved å bruke «bombing» konnoterer man til eksplosjon og understreker derfor det som faktisk skjer i krigen, og ødeleggelsene som følger med disse handlingene.

Ved flere tilfeller er også ytringen «Fritt Palestina» en del av utsagnet på plakaten, som også har en egen emneknagg. Det er vanskelig å plassere denne ytringen som en illokusjonær handling i seg selv fordi hvis vi ser på konteksten, kan ytringen gi en annen inntrykk. I virkeligheten er ikke Palestina fritt, fordi det er under okkupasjon. Effekten av motsetningen mellom ytring og virkelighet, blir derfor nærmest et direktiv. «Fritt Palestina» er som resultatet av utførelsen av direktivet «Stopp bombingen». Knyttet til krig baserer utsagnene seg på et topos om moral: krig fører til lidelser for uskyldige mennesker, og må derfor stoppe.

Felles for omtrent alle innleggene under emneknaggen *#stoppbombingen*, er altså den håndskrevne plakaten i hendene til personen på fotografiet. Noen har skrevet i en notatbok, brukt ulike farger eller tegnestift. Tidvis er det også tegnet palestinske flagg, eller hjertesymboler. Tegnene er gjerne skrevet i blokkbokstaver, noe som konnoterer til utrop, tydeliggjøring, og nød. Håndskriften har også her en retorisk kraft i å gi nære assosiasjoner. Det er hverken stivt eller maskinskrevet, men menneskelig og hjemlig, slik også omgivelsene i fotografiet er.

De andre skriftlige ytringene er undertekst og kommentarfelt. Det er i underteksten avsenderen merker innlegget med emneknaggen og konteksten blir dermed understreket. Her blir også emoji'er lagt til, symboler som palestinske flagg og hjerter. Ellers er underteksten kortfattet, hvor for eksempel fysiker og programleder Selda Ekiz skriver i sitt innlegg «For barna, for menneskeverdet, for oss alle sammen. Stopp.» Uten grammatisk introduksjon er det gitt hvilke barn og hvilket menneskeverd det er snakk om, fordi det introduseres som kjent element. Også kommentarfeltene florerer av symbolske emoji'er; hender som klapper, hjerter, flagg og fredsduer. Et stort antall kommentarer gjentar publiseringens og emneknaggens mantra på engelsk: «Free Palestine». Noen kommentarer gir motsvar, og ytrer egne meninger om hvem som er synderen i krigen. Her er altså kommentarfeltet, slik Gripsrud skriver, offentlig og et sted hvor alle kan delta uten kvalifikasjoner. Noen kommentarer er også av typen «Thank you so much» og «Vi er med deg», ofte med hjertesymboler. Dette er mer personlige ytringer, eksprissiver og konstativer som takker og støtter. Kommentarene, rettet mot publiseringen, takker og støtter nettopp dem, og her kommer vi inn på den andre effekten innlegget har på mottaker.

Mottakerne til innleggene kan naturligvis være følgerne til instagramprofilene, som ser disse innleggene på sine brukere. For å oppfylle direktivets krav, må handlingen følgelig utføres av en mottaker som er i stand til det, men dette påfører følgerne, som for det meste er helt vanlige folk uten spesiell makt, et enormt ansvar. Antallet følgere gir også utslag på dekningssevnen til det som blir publisert. Innleggene blir sett av følgerene, men hvem skal utføre direktivets krav? Denne tenkte eller ønskede mottakeren som har makt til å stanse bombingene, bør være den som får hendelsen til å skje. Selv om agensen ikke er presentert, ligger det i situasjonskonteksten og i *doxa* at dette er styresmaktene i Israel. Men blant annet fordi tekstene utformes på norsk, og er sannsynligheten liten å påvirke dem. Alternativt er det norske politikere det siktes til. Her støtter vi på poenget til Gripsrud, om at de sosiale mediene

er en del av en omfattende global sfære som er offentlig i den grad at debatter gjerne tas her. Denne affordansen fører til at kommunikasjonen kan gå fra én til mange, og er trolig den avgjørende egenskapen for publiseringene, for å ikke bare bli sett av følgerne, men være tilgjengelig for alle. Men er det troen på å gjøre endring som motiverer Instagramprofilene til å ta ordet, for er det kanskje litt naivt å tro at norske politikere kan stoppe bombingene av Gaza i dag?

Sosiale medier blir ofte brukt i det såkalte aksjonsdemokratiet, en måte for folkegrupper å styre folkevalgte politiske beslutninger. Når mange profiler med et stort antall følgere bruker sosiale medier til å publisere innlegg for å delta i aksjonen, kan det slik være et forsøk på å gi utslagskraft i politikken. Men hvor stor effekt har det egentlig? De som i realiteten kan bidra til utførelsen av utsagnets ønskede handling, er mennesker med makt, og som nevnt blir nok den ønskede mottakeren her politikere som leser norsk. I dag, over 3 måneder etter bølgen med disse innleggene ble delt, har norske politikere enda ikke utrettet noe som ligner å stoppe bombingene på Gaza. Direktivets direkte handling er dermed foreløpig ufullført. Kan det være en annen effekt disse innleggene har gitt?

For, som en illokusjonær handling, er ytringen i dette innlegget også perlokusjonær. Flesteparten av mottakerne er vanlige folk, men direktivet er ikke rettet direkte mot dem. I denne mottakelsen finner man en underliggende hensikt ved publiseringen av innlegget. Perlokusjonært kan denne ytringen indirekte føre til handling og engasjement hos mottakerne. Ikke minst vil de anerkjente profilene, med mange følgere og tillit kunne ha innflytelse på mottakere. Skjult bak avsenderens ønske om å få utført direktivets krav, kan vi også finne en annen hensikt, en indirekte språkhandling som gir en selvbekreftende effekt. Ved å delta på en digital aksjon og publisere krav på sosiale medier, plasserer man ikke bare innlegget sitt, men også profilen sin under samme emneknagg. Emneknaggen blir et forenklet symbol på støtte, og dette kan påvirke mottakernes oppfatning av profilen. Følgerenes forståelseshorisont knyttet til tekstkulturen og sjangeren, er grunnlag for hvordan de tolker og responderer på innleggene på Instagram. Hvorfor havner så mye støtte og så mange hjerter i kommentarfeltet? Kanskje er det denne etosbyggingen, det selvbekreftende i å *være* en som mener at noen må stoppe bombingene av Gaza, som ligger mellom linjene i de abstrakte sjangerkravene både avsender og mottaker er enige om.

Sosiale medier som aksjonsmiddel for hva?

På Instagram er selvframstillingen skapt av det man publiserer på sin egen profil, om det er innlegg, kommentarer eller historier (stories). Denne framstillingen skapes av oss med tanke på å bli akseptert av flest mulig, og være spiselig for alle (Aalen & Iversen, 2021). Dette fører både til en viss selvsensur og en skjønnmaling av seg selv. Ifølge Aalen og Iversen i boka *Sosiale medier* er det mange som avstår fra å snakke om politikk på sosiale medier i frykt for å provosere, men hvem er de som trosser dette og deltar i debatten? De som deltar i samfunnsdebatten viser seg å være de samme på sosiale medier som tidligere, selv om flere har fått muligheten. (Aalen & Iversen, 2021, s. 190). Vi har likevel mulighet til å vise engasjement i ulik grad, hvor en like kan være nok for noen. Kan det hende at #stoppbombingen har en så enkel og utbredt karakteristikk at risikoen for å provosere nærmest forsvinner? Instagrams affordanser gjør det lett å bli med i samtalen ved å kunne bruke emneknagger som samler folk om ett tema, å like eller kommentere.

Sosiale medier har åpnet opp for nye måter å engasjere seg på og kan være et effektivt redskap for å aksjonere og spre politikk. Massene blir nådd på kort tid og budskapet blir spredt uimotsagt. (Tørdal, 2021). Effekten og makten ved å utgjøre en meningsmasse på sosiale medier er nærmest umulig å oppnå uten det digitale verktøyet, og kan skape press på politikerne. Å delta i en aksjon på denne måten kan være lite forpliktende for både utøveren og mottakeren. Det er kanskje enklere å legge ut et innlegg med et kortfattet og tilsynelatende enkelt (men i realiteten ikke) krav, hvor ansvaret pålegges andre, enn å bidra til å utføre det. Likevel er det også denne lettheten som kan øke sannsynlighet for spredning. For noen som ikke ønsker å gjøre stor innsats eller har nok tid, kan det å poste et innlegg på #stoppbombingen være nok, uten å delta i protester. Her sjonglerer man mellom ulike hensikter og intensjoner ved å delta i aksjonen på sosiale medier. Selv om direktivet i #stoppbombingen er urealistisk å oppnå ved å poste et innlegg, kan troen på massens engasjement, påvirkning på andre eller egen selvbekreftelse være nok for den enkelte til å publisere. Et av sosiale mediers kjennetegn er tilgjengeligheten til å produsere og konsumere innhold. Innleggenes alvorlighet kan dermed fort få, satt opp mot dette, en motsettende «letthet» plassert i denne tekstkulturen, hvor alle andre innlegg like fort kan scrolles forbi. I kombinasjonen av det lett urealistiske kravet, alvorligheten og mediet, er det noe ironisk over Instagram som aksjonsmiddel; Forsøket på å mane til endring kan være lite anstrengende og alvorligheten blir samtidig undertrykt i innleggets tekstkultur.

Forskning viser at det er først og fremst er solskinnssiden av folks liv som publiseres i sosiale medier (Aalen & Iversen, 2021, s. 63). Med et stort publikum og behov for å føle oss likt, blir vi motivert til å ønske å gi et godt inntrykk. Som nevnt tidligere har vi med sosiale medier et verktøy til å produsere en profil og en identitet som representerer oss, hvor vi selv bestemmer hvordan profilen skal fremstå. Om man ønsker å være en som mener og tar standpunkt, så kan man gjøre nettopp det, og få selvbekreftelse herved. Selvframstillingen er en stor del av en underforstått enighet i sosiale mediers tekstkultur. En som lever av sin egen selvframstilling, av en profil med mange følgere, kan derfor profitere på å delta i en slik aktivisme som #stoppbombingen. Som allerede poengtert har Instagramprofilene ulike intensjoner ved å merke innlegget sitt med en emneknagg, hvor selvframstillingen og identitetsbyggingen uten tvil spiller inn.

Språket vi bruker til å kommunisere med hverandre refererer til virkeligheten, men skaper bare en forestilling av den. Svennevig mente at de språklige valgene som tas er motivert av en persons underliggende verdier og oppfatninger. Språket brukt i innleggene under emneknaggen #Stoppbombingen er enkelt og tydelig. Det omtaler en hendelse: «Bombingen av Gaza» som forenkler en mer kompleks situasjon. Den handlende utelates av prosessen, og en patiens, et offer, blir i stedet presentert. Både ordvalg og patiens gjør at ytringen blir en dysfemisme. Emneknaggen og innleggenes tegn blir det vi kjenner igjen som aksjonsmidler på sosiale medier. Det gjør at den enkle ytringen «Stopp bombingen av Gaza» tillegges en enorm makt. Her er ytringsfriheten og Instagrams makt sentral i diskursen. Det er også en konstant dobbeltkommunikasjon i denne typen framstilling av seg selv, på sin profil, med emneknaggen festet til. Ansiktet tilhører ikke hvem som helst, det tilhører den personen som mener at bombingen på Gaza må stoppe. Kanskje blir den bakenforliggende selvframstillingen vel så viktig for den som publiserer, som selve saken?

Avslutning

Språkhandlingene vi blir møtt med i virkningene av konflikten mellom Israel og Hamas er definerende for vår oppfatning og forming av eget virkelighetsbilde. Jeg har i denne oppgaven undersøkt hvilke språkhandling som brukes av landets statsminister og Instagrams norske profiler i forbindelse med krigen, og hvordan disse både avslører og er skapt av den diskursen de er en del av. Professor i språkvitenskap Jan Svennevig skriver at «enhver framstilling av

virkeligheten er skapt i et perspektiv» (*Språklig samhandling*, 2001, s. 157), slik også virkeligheten i denne teksten er skapt i et perspektiv.

For vår statsminister Jonas Gahr Støre er dette en virkelighet hvor han må forholde seg til et bredt publikum fra konfliktens stridende sider, og samtidig opprettholde en respektert posisjon i fredsbevarende nasjonal og internasjonal politikk. Han er del av en diskurs som vektlegger nøytralitet og diplomati, nyanser og ikke minst å oppfattes som sannferdig og til å stole på. Dette speiles i og uttrykkes av et språk som unngår for mye forpliktelse, unngår å benevne agens, og som «er opptatt» av å snakke sant og tydelig. Her blir sistnevnte kanskje litt selvsabotert av Støres egne vage formuleringer, da diskursen baserer seg på å opprettholde velvilje hos tilhøreren, og en forpliktelse som kan være vanskelig å oppfylle må unngås.

Instagramprofilenes innlegg under #stoppbombingen har et noe mer snevert utsnitt av konflikten. Handlingen ligger ikke i å opprettholde en posisjon, men kanskje snarere utvide en. Den internasjonale konflikten er redusert til å være en hendelse som kan stoppes av ytringens og Instagramsbrukernes egne makt. Denne diskursen pålegger altså det sosiale mediet makt, politisk makt, til å endre virkelighet, til tross for tekstkulturens kvantitative letthet. Likevel er ikke diskursen selvoppofrende for den gitte sak, men er preget av en stadig identitetsbekreftende virkelighet, hvor det å holde seg aktuell og akseptert nærmest overskygger saken det «skjuler» seg bak.

Det er nesten uhyggelig å tenke på hvordan begge disse diskursene, fra sivile folk til vår høytstående statsminister er preget av en slik tendens til å vektlegge deres egen posisjon, uavhengig av sak. De har begge ønske om å være sanne og tydelige, men i hvor stor grad kan vi stole på det når vi vet at det ligger et nesten (og i ulik grad) egosentrisk motiv bak? Eller er dette kun et menneskelig behov vi er nødt til å akseptere at finnes?

Funnene mine om hvordan Støres ytringer trekker seg vekk fra den kommisive språkhandlingen, til tross for å være konstativer, baserer seg på en litt utfordret versjon av Searles teori. Searle setter språkhandlingstypene i system. Om dette skriver Glomnes: «Searle videreutviklet ideen om språkhandlinger som regelstyrt atferd og presiserer hvilke regler som gjelder for hvilke språkhandlinger» (Glomnes, 2005, s. 72). Selv om Searle grunnleggende sett bygger på Wittgensteins prinsipper, er denne systematiseringen skapt på et annet grunnlag enn hans idéer om at språkets mening bestemmes av et foranderlig språkspill. Ifølge Glomnes

er denne idéen «en motbevegelse i alle forsøk på å stoppe språket og låse det fast i stabile strukturer og forutsigelige mønster.» (Glomnes, 2005, s. 72). Denne fastlåste kategoriseringen er kanskje iblant i strid med Wittgensteins mer flytende definisjon om meningsdannelse i språket. Hvis betydningen av språket kommer av en enighet som er relativ, kan en av disse faktorene være konteksten. Når vi nå ser på Støres konstativer, ønsker han, i effekt av å være statsminister, å være troverdig og opprettholde troverdigheten. Derfor er det avgjørende å snakke sant. Ved å si «Vi er opptatt av å være tydelige når vi omtaler det som nå skjer» er Støre og regjeringen avhengig av å være nettopp tydelige (eller i det minste virke opptatt av å være tydelige), for å snakke sant. Denne ytringen er om enn mindre forpliktende enn å si «Vi er tydelige», noe som peker tilbake til poenget mitt i analysen.

Når vi omtaler en konflikt som i dagens mediebilde er så kjent, kan språket vi bruker formes sådan, slik at det som tas for gitt ikke nevnes. Dette ser vi eksempler på både i Støres og Instagrams diskurs. Støre utnytter mottakerens doxa og unngår på denne måten behovet for å erkjenne overfor mottaker hvem som har skyld, bruke verdiladninger, og omtale hvem som egentlig fører hvilke handlinger (sett bort fra regjeringens nevnte uttalelser). Disse entymemene gjør det lettere å uttrykke dysfemismer i omtalen av krigens lidelser. Dette er gunstig for Støre, fordi da kan han både uttale seg tilfredsstillende overfor de mange og ulike mottakerne, men også ha en politisk nøytral avstand til resten av saken. På grunn av Instagrams aktualitet er saken kjent for mottaker, og takket være dette føres aksjonen kortfattet og direkte, både med en visuell og verbal retorisk overbevisning.

Når affordansene i digitale medier legger til rette for å servere oss mer informasjon enn vi har mulighet til å ta imot i løpet av en dag, har også kulturen i stor grad verdsatt muligheten vi har til å ta standpunkt og ytre vår mening i medier. Vi som brukere har kanskje som konsekvens også utviklet et behov for akkurat det, fordi vi til alle tider har tilgang til et uendelig antall saker. Kanskje er det delvis på grunn av denne kontinuerlige informasjonsstrømmen at vi, om enn flere enn før, får trang til å mene, identifisere, informere, ytre, kreve og gjøre? Det er kanskje et poeng at vi tar i bruk de virkemidlene vi har, selv med ulike intensjoner, og at dagens virkemidler er sosiale medier.

Vi har alle ulike innganger til å forstå en internasjonal konflikt. Vi vil alltid forme ulike virkeligheter og forestillinger ut fra forskjellige perspektiver. Likevel har vi behov for å definere det vi er vitne til. For hver ny sak i mediebildet kommer vi til å fortsette med nettopp

det. Språk er et middel med makt til å skape en ny virkelighet. Den tas i bruk av mennesker i posisjoner med politisk makt eller annen definerende makt, for eksempel noen med muligheten til å kommunisere fra én til mange, med et oppbygd etos basert på antallet mennesker som følger med på dem. Den språklige makta etablerer seg blant annet i hvem som får skyld, hva som blir utført og hva som blir sett på som nødvendig. Det både Støre og Instagram viser oss, er at språkhandlingene våre også har makt til å bestemme hvem vi selv er i møte med situasjonen og i møte med andre. Uansett hvor grufulle lidelsene i krigen er, vil våre omtaler av den kunne brukes perlokusjonært til fordel for oss selv. Språk har makt på flere plan, og gir oss et handlingsrom som er vanskelig å forestille seg.

Kilder

Aalen, I. & Iversen, M. H. (2021). *Sosiale medier*. (utg. 2). Fagbokforlaget.

Abrahamsen, M. H., Dvergsdal, H. & Askheim, S. (2023, 25. januar). Instagram. I *Store norske leksikon*. <https://snl.no/Instagram>

Aksnes, M., Økland, T. G., Baker, C. N., NRK. (2021, 15. april). Tekstkulturer. NDLA. <https://ndla.no/article/30638>

Alnes, H. J. (2023, 8. oktober). Syllogismer. I *Store norske leksikon*. <https://snl.no/syllogisme>

Alnes, H. J. (2020, 9. desember). Hermeneutikk. I *Store norske leksikon*. <https://snl.no/hermeneutikk>

Arbeiderpartiet. (2021, 17. april) *En tryggere verden: Fred og sikkerhetspolitikk*. program.arbeiderpartiet.no. <https://program.arbeiderpartiet.no/verden/utenriks-en-tryggere-mer-rettferdig-og-gronnere-verden/en-tryggere-verden-sikkerhets-og-fredspolitik/>

Baker, C. N., Aksnes, M., Økland, T. G. (2021, 14. april). Tekst og kultur. NDLA. <https://ndla.no/article/30609>

Black Lives Matter. (u.å.). *About*. Blacklivesmatter.com. <https://blacklivesmatter.com/about/>

Børresen, P. F., Vanvik, M. G. & Økland, T. G. (2019). *Kommunikasjon og kultur 1-3*. (1). Cappelen Damm.

«diskurs». I *Bokmålsordboka*. Språkrådet og Universitetet i Bergen.

<https://ordbokene.no/bm/10286> (hentet 16.02.2024).

Danbolt, Iselin. (2024, 12. januar). *Gaza-krisen: de siste tallene og FNs respons*. FN.

<https://fn.no/nyheter/gaza-krisen-de-siste-tallene-og-fns-respons>

Ebdrup, Niels. (2012). Hva er hermeneutikk? *Forskning.no*.

<https://www.forskning.no/filosofiske-fag/hva-er-hermeneutikk/722732>

«emneknagg». I: *Bokmålsordboka*. Språkrådet og Universitetet i Bergen.

<https://ordbokene.no/bm/106648> (hentet 17.02.2024).

Federl, M. (2018, 11. desember). Eufemisme og dysfemisme. NDLA.

<https://ndla.no/article/12069>

Glomnes, Eli. (2005). *Alt jeg kan si*. (utg. 2). Cappelen Akademisk Forlag.

Gripsrud, Jostein. (2015). *Mediekultur, mediesamfunn*. (utg. 5). Universitetsforlaget.

Hagen, I. (2022, 23. mars). Språkhandling. NDLA. <https://ndla.no/article/33417>

«konvensjon». I *Bokmålsordboka*. Språkrådet og Universitetet i Bergen.

<https://ordbokene.no/bm/31501> (hentet 16.02.2024).

Leraand, D., Jensehaugen, J. (2023, 28. mars). I *Store norske leksikon*.

<https://snl.no/Palestina>

NRK. (2023, 9. november). Bred enighet på Stortinget om at Israel bryter folkeretten.

<https://www.nrk.no/nyheter/bred-enighet-pa-stortinget-om-at-israel-bryter-folkeretten-1.16630283>

Orgeret, K. S., Store norske leksikon. (2020, 13. mars). Journalistikk. NDLA.

<https://ndla.no/article/22787>

Regjeringen.no. (2024, 14. februar). *Saker om Israel/Gaza-krisen*. regjeringen.no. Hentet 13.2.2024. <https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/reiseinformasjon/static/tidslinje-israelgaza-krisen/id2999474/>

Tørdal, R. M. (2018, 14. mai). Intervjuet. NDLA. <https://ndla.no/article/4844>

Tørdal, R. M. (2021, 22. januar). Sosiale medier og aksjonsdemokratiet. NDLA.

<https://ndla.no/article/5455>

Tørdal, R. M., , C. N. B. (2022, 12. januar). Medialisering av samfunn og kultur. NDLA.

<https://ndla.no/article/34855>

Svennevig, Jan. (2001). *Språklig samhandling*. Cappelen Akademisk Forlag.

Zakariassen, E. S., Oanes, A., Lejdelin, A. K., Torp, E. S. (2020, 12. mai). Statsminister.

NDLA. <https://ndla.no/article/24034>

NRK. (2023, 9. november). *Bred enighet på Stortinget om at Israel bryter folkeretten*.

<https://www.nrk.no/nyheter/bred-enighet-pa-stortinget-om-at-israel-bryter-folkeretten-1.16630283>

Analysetekster:

NRK. (2023, 9. november). *Gjør Norge nok for å stoppe krigen mellom Israel og Hamas?*

NRK, Urix. <https://tv.nrk.no/serie/urix/202311/NNFA53110923/avspiller>

Instagram (se bildehenvisning)

Bilder

Bilde 1:

Yousef Masoud, (2023, 26. oktober). *Palestinians carrying a body that was removed from under the rubble of destroyed homes on Oct. 26 in Khan Younis, Gaza.* [Fotografi]. New York Times. <https://www.nytimes.com/article/israel-gaza-hamas-photos.html>

Bilde 2:

Apunvik, Sofie Gran. (2023, 9. november). NRK. <https://www.nrk.no/norge/jonas-gahr-store-trur-lidingane-i-gaza-vil-halde-fram-i-lang-tid-1.16631388>

Bilde 3: Skjerm bilde fra Instagram: @monlilli. (2023, 2. november). Hentet 15.12.2023

Bilde 4: Skjerm bilde fra Instagram: @auroramusic. (2023, 3. november). Hentet: 15.12.2023

Bilde 5: Skjerm bilder fra Instagram: @fiepiesofie. (2023, 2. november). Hentet: 15.12.2023

Bilde 6: Skjerm bilder fra Instagram: @amalieolsengjersoe. (2023, 2. november). Hentet: 15.12.2023

Bilde 7: Skjerm bilder fra Instagram: @mimirkristjansson. (2023, 2. november). Hentet: 15.12.2023